

УДК 343.98(477)

О.А. СЕВІДОВ, Харківський національний університет внутрішніх справ

ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИНАЛЕЖНОСТІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ПОТЕРПІЛОМУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Ключові слова: криміналістика, криміналістична характеристика, предмет доказування, досудове розслідування, авторське право, суміжне право

На початковому етапі розслідування злочинних порушень авторського права слідчому необхідно мати низку специфічної інформації, яка буде містити в собі дані про факти порушення авторського права потерпілого. Відповідно до ст.55 КПК України, потерпілим у кримінальному провадженні може бути як фізична так і юридична особа. При розслідуванні злочинів, передбачених ст.176 Кримінального кодексу України, це положення має істотне значення. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» та Цивільного кодексу України, авторське право майнового характеру може належати як фізичній так і юридичній особі.

Для виконання завдань кримінального провадження слідчому, у тому числі, необхідно мати повні та достовірні данні про належність авторського права потерпілому.

Слід мати на увазі, що авторське право (майнового характеру) або суміжні права можуть виникати у разі, коли:

- особа самостійно створила твір інтелектуальної власності;
- твори створено працівниками потерпілого при виконанні службових обов'язків або завдання;
- особа успадкувала авторське право на твір, або отримала авторське право у поряд-

ку спадщини;

– авторське або суміжні права передані відповідно до умов авторського договору.

Потерпілим у справах подібного роду є особа (правовласник), що володіє авторським або суміжними правами на нелегально розповсюджуваний продукт. Вирішення питання приналежності авторського права не викликає складнощів, якщо потерпілим виступає сам автор, творець об'єкта інтелектуальної власності.

Відомості про приналежність авторського або суміжних прав можуть бути витребувані з організацій, які ведуть облік і реєстрацію правовласників. Крім того, потрібно звернутися до першоджерела, тобто організації, чії реквізити зазначені, наприклад, у титрах відеофільму, на заставці аудіокасети, на обкладинках законних примірників твору і фонограм: їхній упаковці; матеріальних носіях; супутніх матеріалах (ліцензіях і буклетах).

Для з'ясування й підтвердження факту наявності в організації або приватної особи права на розповсюдження аудіо-, відеопродукції запитують юридичні відділи правовласника, а також пропонується надати документи, що підтверджують законність його дій.

При цьому слід мати на увазі, що права можуть передаватися в різному обсязі різним організаціям, тому, як правило, необхідно встановлювати їх усіх.

Також слідчому необхідно встановити наступну інформацію :

- про ознаки легальних примірників твору (їхньої упаковки, матеріального носія, захисних знаках і місця їх розташування, використуваної поліграфії, супутніх матеріалах);
- про ознаки ліцензійної продукції, які впроваджені самим автором (правовласником);
- про реєстрацію права на конкретний твір;
- про час і обсяг укладених авторських договорів [1, с.147].

Слід ще раз відзначити, що будь-яка ре-

еєстрація прав на конкретний продукт інтелектуальної власності не є обов'язковою, для виникнення і вчинення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей (ч.2 ст.11 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Проте, потерпілим може бути представлений документ, підтверджуючий реєстрацію його авторського права на конкретний продукт інтелектуальної власності, або такий документ може бути вжитим працівниками правоохоронних органів як у потерпілого, так і у відповідної організації. Суб'єкт авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

Державна реєстрація авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, здійснюється Державною службою інтелектуальної власності відповідно до затвердженого Кабінетом Міністрів України порядку (ч.5 ст.11 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

За відсутності заяви потерпілого про порушення його прав (у справах даної категорії), особі, авторське право якої було порушено, необхідно роз'яснити право подати заяву.

З метою встановлення приналежності авторських прав можливо використовувати спеціальні знання. У необхідних випадках можна провести авторознавче, мистецтвознавче, почеркознавче або літературознавче дослідження. Як достатні дані, що вказують на приналежність авторського або суміжних прав, можуть використовуватися пояснення осіб, одержані при відібранні пояснень. Крім того, документи, що містять інформацію про приналежність авторського або суміжних прав, можуть бути вжиті у громадян і

організацій, а в деяких випадках виявлені і вилучені в ході проведення огляду місця події.

У випадку, якщо об'єкт авторського права був створений за трудовим договором, необхідно користуватися положеннями ст.16 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Виходячи з змісту вказаної статті, авторське особисте немайнове право на службовий твір належить його автору. В той же час виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем. Також слід зазначити, що законодавець встановив авторську винагороду за створення і використання службового твору розмір та порядок виплати якої встановлюються трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

У разі розгляду порушення авторського права на твір, створеного за трудовим договором, необхідно враховувати, що потерпілим може бути як виконавець, так і працевлавець.

З метою встановлення прав на конкретний твір у ряді випадків слідчому необхідно провести деякі дії. До таких дій можна віднести виїмку трудових договорів (контрактів) співробітників, що брали участь у творчому процесі, спрямованому на створення об'єкта інтелектуальної власності, і вивчення їх умов. Необхідно встановити, що творча діяльність цієї або іншої особи за умовами контракту організовується і оплачується конкретною фірмою, така творчість є одним із видів посадових обов'язків цієї особи. Приналежність авторських прав на твір може бути прямо вказана в трудовій угоді. У необхідних випадках можна використовувати способи визначення приналежності авторських прав, описані вище (отримання пояснень, використання спеціальних знань тощо). Доцільно допитувати працівників, що безпосередньо брали участь у створенні твору. Слід

максимально деталізувати їхні показання щодо особливостей твору.

Орієнтовний перелік документів, що можуть містити інформацію про належність авторських прав, включає:

- трудові договори із працівниками-авторами твору;
- службові завдання;
- плани-графіки виконання робіт зі створення творів;
- бухгалтерські документи, що підтверджують виплату працівникам авторської винагороди.

Заявником може бути спадкоємець або інший правонаступник. Спадкоємці можуть стати суб'єктами права інтелектуальної власності за законом або заповітом. Закон України «Про авторське право і суміжні права» (ст.29) містить положення, що за спадком передаються майнові права, але не переходять особисті немайнові права автора. Проте, спадкоємці наділяються правом захищати авторство на твір, перешкоджати змінам твору, а так само яким-небудь посяганням на твір, які можуть зашкодити честі і репутації автора. Факт спадкоємства авторських прав може бути встановлений сукупністю документів. До обов'язкових документів такого роду слід віднести свідоцтво про смерть автора, заповіт автора, свідоцтво про право на спадок або рішення суду про встановлення факту спадку.

Правонаступниками, згідно із ст.31 Закону України «Про авторське право і суміжні права», можуть бути будь-які фізичні і юридичні особи, яким на підставі угоди автором або іншою особою, що має авторське право, передані майнові права. Майнові права можуть бути передані повністю або частково. Згідно ст.1113 ЦК України, за договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах. Однією із сторін цього договору може виступати будь-яка фізична

або юридична особа, яка стає правонаступником.

Передача авторських або суміжних прав відповідно до угод має низку особливостей. Відповідний договір повинен бути витриманий у передбаченій для нього цивільним законодавством формі – проста письмова. Ця форма договору передбачає, що в угоді повинні знайти своє відображення всі *істотні умови* передачі авторських або суміжних прав, до яких слід відносити період часу, місця і форми використання твору [2, с.135]. Правовласник може передати частину майнових прав, наприклад, право відтворювати твір. У разі наявності авторського договору необхідно встановити повністю або частково передані авторські майнові права, на який строк, місце їх реалізації і чи є порушення умов договору з боку правонаступника. Наприклад, якщо особа отримала право на відтворення 1000 примірників твору і реалізацію їх на одній території, а фактично відтворила більшу кількість примірників і реалізувала їх на іншій території, буде присутній факт порушення авторського договору, а отже, і авторського майнового права. Для встановлення таких фактів необхідно порівняти дії правопорушника і передані заявником права, оскільки розповсюдження примірників твору не становитиме порушення переданого права, якщо його було передано за угодою.

Якщо правовласником, інтересам якого було завдано шкоди в результаті порушення його прав, є зарубіжна фізична або юридична особа, необхідно керуватися положеннями міжнародних конвенцій, що регламентують охорону авторських прав. Проте, так необхідно діяти в тих випадках, коли законодавство України суперечить підписаним міжнародним договорам. «Якщо чинним міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться в законодавстві України про авторське право і суміжні права, то застосовуються правила міжнародного договору» (ст.5 Закону України «Про авторське право і

суміжні права»). Також при вирішенні питання про порушення кримінальної справи за заявою потерпілого-іноземця або особи без громадянства – необхідно, на наш погляд, дотримуватися ст.6. Закону України «Про авторське право і суміжні права» [3], яка говорить, що іноземні особи та особи без громадянства, відповідно до міжнародних договорів чи на основі принципу взаємності, мають однакові з громадянами України права, передбачені цим Законом.

Крім того, якщо іноземний правовласник передав майнові права на об'єкт інтелектуальної власності, необхідно не тільки документально встановити факт передачі цих прав, але й підтвердити правомочність їх передачі. Як підтвердження приналежності авторських прав на об'єкт інтелектуальної власності, крім ліцензійної угоди, може розглядатися

завірене нотаріусом свідоцтво про реєстрацію авторських прав у країні знаходження фірми, що видала ліцензію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Севідов О. А. Криміналістична характеристика злочинних порушень авторського і суміжних прав та основні положення їх розслідування: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / О. А. Севідов. – Харків, 2009. – 200 с.
2. Право інтелектуальної власності : підруч. для студ. вищих навч. закладів / за ред. О. А. Підпригори. О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 326 с.
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main/3792-12>.

Севідов О. А. Щодо встановлення приналежності авторського права потерпілому за законодавством України / О. А. Севідов // Форум права. – 2015. – № 4. – С. 249–252 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_4_45.pdf

Показано, що при розробленні окремих положень криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з порушенням авторського та суміжного права, важливим є встановлення порядку визначення приналежності авторських прав потерпілому, отримання інформації, що свідчить про приналежність авторського права потерпілому та встановленню окремих елементів предмету доказування.

Севидов А.А. Об установлении принадлежности авторского права потерпевшему по законодательству Украины

Показано, что при разработке отдельных положений криминалистической характеристики преступлений, связанных с нарушением авторского и смежного права, важным является установление порядка определения принадлежности авторских прав потерпевшему, получения информации, свидетельствующей о принадлежности авторского права потерпевшему и установлению отдельных элементов предмета доказывания.

Sevidov O.A. On Establishing the Ownership of Copyright to the Victim under the Laws of Ukraine

It is shown that the design of certain provisions of criminological characteristics of crimes related to violation of copyright and related rights, it is important to establish procedure for determining the ownership of copyright to the victim, receiving information indicating the ownership of copyright to the victim and the establishment of the individual elements of the subject of proof.